

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1708. Soc. 169.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](#)

fecerat: in bilem cæco more rapiebatur, fibi redditus dolebat. Apparuit, Deum illius attendisse bonis operibus. Otiosum nemo unquam conspexit. In vestuario vetusta, & lacera centone muniebat indumenta. Si non distinebatur manum operibus, recitavit horas virginis, vel alias preces. Erga morientes mira fuit ejus charitas. Ubi primum aliquis expiraverat, in cubiculum receptus pro defuncti anima se longo temporis spatio verberabat: quam piam proxim de nostris quidam exemplo Emmanuelis inductus exercuit.

17. In codem Collegio 22. Decembris P. Michaël Nunius Grandolen-
sis. Procuravit annos plures bona Residentia de Passo de Sousa, deinde typographia Eborensis Collegii. In atrio Academiae fabricavit aulas super ostium, & primam pergulam intra ipsum atrium æquavit aliis, & ornavit marmoreis columnis. Tredecim postremis annis vixit cæcus. Diebus, quibus affluebat populus ad expiandas animas, incumbens baculo, & palpans manu parietes, concedebat ad tribunal Confessarii. Quotidie accepit panem sacrum. Cæcitate vixit contentus, quod ita Deo placeret. Sumpio prandio, vel cenâ, sublati in Coelum manibus, actis DEO gratiis, adjungebat: Infinita habeantur tibi, mi Domine, grates, quod alas hoc animal inutile. Id voce clara pronunciârat, & quæ præ se ferret pios animi sensus.

18. Fari 29. Octobris Josephus Soarius Coadjutor Cazevelii natus. Uxo-
ratus agriculturam exercebat. Coniuge defunctâ dedit Societati nomen, cui servivit instar vilissimi, & obsequentiissimi mancipii. Fari babuit curæ villam Collegii. Nullus Mercenarius sic incumbit operi, ut Josephus omni rusticom labori. Cibos capiebat cum ipsis operis ex eodem catino testaceo, vel ligneo. Si quid è Collegio mittebatur pro prandio, divisit inter operas, ut diligenter laborarent. Domum receptus, aliis vespere ante cenan studentibus, ipse orationi vacabat. Nonnunquam auditus alloqui S. Josephum in hanc sententiam: Mi Dive, mihi vires impeta, ut labore meo sustentem hos DEI seruos, quorum sum mancipium; ut tu sudoribus tuis aluisti JESUM, ac Virginem matrem.

Annus 1708. Soc. 169.

Felix, faustaque illuxit Nationi Lusitanæ, & nostræ Societati dies septima Adventus in
& vigesima Octobris labentis anni ob adventum Serenissimæ Reginæ Ma- Lusitaniam
riæ Annaæ Austriæ Leopoldi magni I. Imperatoris filiæ, quam Viennæ Reginæ Ma-
deduxit Excellentissimus D. Comes Villar mayor, nunc Marchio Alegrensis, triacæ.
qui illuc venerat titulo extra ordinem Legati decoratus ad matrimonialia pacta
facienda, & sponsalia Serenissimæ Regis nomine celebranda. Secum duxit Se-
renissima Confessarium suum P. Antonium Stieff nostræ Societatis Provinciae Au-
striae. Excellentissimus verò reduxit nostrum P. Franciscum de Fonseca, quem
Comitem, & Confessarium habuerat in hac sua legatione & itinere Germanico,
cujus eventus P. Fonseca typis postea vulgavit; qui non solum conductit secum
octo egregios Missionarios pro India, sed in suo reditu iter per Monasterium
Westphalia instituens recepit à Celsissimo S. R. I. Principe Francisco Arnoldo
de Metternicht Episcopo Paderbornensi & Monasteriensi quinque millia &
septingentos florenos ex fructibus legari, quod piissimus, & Celsissimus Princeps
Ferdinandus de Fürstenberg fundaverat pro missionibus Sinensi, & Japonensi;
qui multos annos contra piam Fundatoris mentem, ac expressam in tabulis fun-
dationis voluntatem aliis operibus, tametsi pii, fuerant applicati.

2. Inter innumeræ lætitiae significaciones & plausus, quibus excepta Re-
gina, jure merito ceteris anteponitur tragicomædia à nostris Ulyssiponensisibus
scholis exhibita, auctore P. Emmanuele Ferreira Theologiae Professore. Operi
materiam præbuit S. Leopoldus Austriæ Marchio. Ter data theatro, pro Re-
gibus, ac Regia familia, dynastisque, pro fæminis illustribus, deinde pro po-
pulo. Semper placuit, si etiam centies repeteretur.

Profecti ad
Indiam, labo-
res, & mortui,

3. Conimbricense, & Eborense Collegia anno hoc accensa sunt missio-
num ad Indiam studiis. Constat petivisse magno animorum ardore penè octo-
ginta in ambobus Collegiis. Necessum fuit à majoribus facultatem negari pluri-
mis, ne Provincia maneret, ut ita dicam deserta. P. Franciscus Laynus Uly-
siponensis è Malabarica Provincia Romam venerat Procurator. Multis annis
inter labores incredibiles excoluerat, & auxerat Neophy whole Madurenses. Car-
ceres, & durissima sustinuit tormenta, non semel martyrio proximus.

4. Appulsum ad Lusitaniam Rex designavit Episcopum Maliporensem.
Cùm adisset Collegia, socios exhortatus est ad gloriosam Orientis expeditio-
nem. Inde maximus ardor exortus. De Lusitanis facti sunt compotes sūi voti
supra viginti, quanquam duo defecerant, qui non diu in Societate perstiteré-
Adivit Italianam, unde vexit undecim. Martii 18. inauguratus Episcopus in no-
stri Collegii Ulyssiponensis templo ab Illusterrimo D. Nonio de Cunea Regis
Sacellano maximo, & Inquisitore Generali, qui postea numeratus est inter S.
Rom. Ecclesiæ Cardinales.

5. Duo supra triginta navem confidentes 27. Martii è Tago sunt in
altum provecti. Laboriosissima contigit ea navigatio. 21. Maij ad Caput Vi-
ride duodecimo gradu ante æquatorem cooperunt morbi turbam nautarum o-
mnem funestare. Languentium numerus æquavit sanos. Magna charitate à no-
stris subventum est. Non pauci posuerunt animas in opere pio. Ignatius à
Cunea, & Innocentius Tellius scholastici: P. Blasius Estifa Neapolitanus, de quo
testatus est ejus Confessarius non amisisse gratiam in fonte lustrali acceptam. Plu-
rimi affirmáruunt se illam maris partem, in quam fuisset projectum cadaver, in-
tuitos rosis amanissimis sparsam.

6. Expiráruunt etiam Henricus Pereira, & P. Emmanuel Abreus, qui ca-
teris praeerat. Vigesimā quartā Junii superatus æquator. Navis erat jam gradu
vigesimo secundo trans æquatorem. Nec tempus favebat ad superandum spei
bonæ promontorium, nec ultrà, commeatu deficiente, licebat progredi. Igi-
tur re in consultationem adductâ, viñum est navis moderatoribus versa pro-
rati Bahiam in Brasilia petere. Hanc 2. Augusti tenuère naves, nam erant due.

7. Quintā Novembri repetitâ navigatione, Januario sequenti prælata
Caput bonæ spei: tunc ex oculis evanuit navis à S. Ludovico nuncupata, que
prope Mossambicum fecit naufragium, quanquam & vectores, & nautæ fo-
spites in terram emersere. Inter insulam D. Laurentii, & Africæ continentem,
adeò navis, in qua vehebantur nostri, cum evidentibus luctata periculis, ut qui
regebant, eò desperationis devenerint, ut non semel sint meditati navem arc-
næ littoris impingere ad vitam salvandam. Verum quiescentibus procellis 23.
Martii jecerunt anchoras Mossambicuum. Hybernáruunt in eo portu, ubi unum
è nostris alienigenis sepeliere; alter vicinus morti relictus, cum 14. Augusti Go-
am solverunt; quò est per ventum 25. Septembri. Per id tempus jam Go-

exonerabant naves geminæ, quæ de Lusitania sunt profectæ sequenti anno.
8. Insigne charitatis documentum edidit Dominus Professa Ulyssiponensis,
quam regebat P. Sebastianus Magalanus, Regis Petri Confessarius. Nocte diei
20. Septembri magno omnium dolore corripuit furiosum incendium magnifi-
cum cenobium PP. Trinitariorum, quibus nullos honoratores vicinos Domus
Professa, ex quo fundata est, experiebatur. Omne cenobium exarbit, prater
templum, sacrum apodyterium, bibliothecam, & nonnullas domos inferiores
à quibus fornices arcuerunt flammam.

7. Sine mora nostri cum domesticis famulis, plausto, scalis, & rebus,
quæ usui esse poterant, accurrere extinguendo incendio. Et ne solùm curarent
humana remedia, iulxit Præpositus aperto templo, & Eucharistia tabernaculo re-
citari Litanias, ut misericors DEus servis suis prospiceret. Huc è templo suo
PP. Trinitariorum ferebant pyxidem sacram cum venerabil Sacramento. Præsi-
ttere nostri, quidquid opera poterant tum servandis rebus, tum Religiosis acco-
modandis. Manè ipsis Provincialis obtulit in hospitium, quotquot habemus
domos

Conflagrat
cenobium
Trinitario-
rum Ulyssi-
pone. Quid
egerit Soci-
tas.

domos Ulyssipone. P. Præpositus in Domum Professam, Rector in Collegium D. Antonii eos invitavit. Solùm novem è gravioribus hospitati sunt in Domo Professa.

10. P. Magalanius consulens hospitibus eâ, quâ debuit, charitate & liberalitate curavit scire, quid opus foret, providitque de omnibus. Cùm hyems instaret, jussit emi pannum, & vestes eorum more fieri ad frigus arcendum. Quia id temporis occurrerbat unus ex Fundatoribus illorum solemnis dies, convivium in triclinio paratum, ut apud nos moris est in festo S. P. Ignatii die. Denique nihil omisit Præpositus in tam religiosis, & amicissimis hospitibus tractandis, quod Societatem, quod illos deceret. Aliquot menses inter nos morati, dum reficiebatur in coenobio habitandi commoditas. Inde crevit illa, quâ semper domum, & nostram Societatem sunt prosecuti, benevolentia.

11. PP. Simon Estevenius, & Michaël Freirius è Brigantino Collegio duobus mensibus excurserunt per diœcesim Mirandensem magno animarum lucro. Cùm annonæ caristia premeret Brigantinam urbem, Collegium liberamente consiluit indigentibus. Quòd Collegium recipiat decimas trium paræciarum, vísus est Rectori ex æquitate non distribuere solùm intra urbem; ideoque eleemosynas plurimas pagis trium paræciarum abundè largiebatur. Non oblitus est DEus compensationis; nam eo anno tantum crevit fructuum, ut nunquam majus Collegium nostrum receperit.

12. Ibidem Rector Collegii Augustinus de Cunea plurimùm auxit cul- tum D. Barbaræ, cuius vix notum civibus nomen. Crebris fulminibus urbs est obnoxia, quibus amoendis muletum pollet S. Barbara patrocinium. Erexit illi pulchrum facellum intra septa domûs. Primum sacrum ibi factum ab Episcopo Mirandensi. Protinus indigenæ coperunt Virginis experiri singularem opem in abigendis atris nubibus. Per oppida vicina grassabantur fulmina non sine strage, Brigantio semper intacto. Sodalitas instituta pro famulis Collegii; quamvis cuperent adscribi cives, id non permisum; quod in septo facellum esset, locusque recularet concursum externorum.

13. Vigesimâ die Januarii deplorandum contigit naufragium navis *Ala-* *Naufragium* *moda* dictæ; in ea vehebatur noster Antonius Barrius sacerdos. E Sina cum *P. Antonii* mandatis Imperatoris Romam veniebat. In Brasilia quòd navis Indica non es- *Barrii*, ser continuando itineri, mutatis mercibus ad navem Almodam, eam conscen- dit cum aliis P. Antonius. Ad oram Interamnenis Provinciae gravissima pro- cella exorta. Credebat gubernator plurimi leucis à terris distare; ideo pro- cellæ à puppe flanti expandit velum. Nox erat obscurissima. Duabus leucis, & mediâ parvus sinus abest Vianâ Interamneni, eò se exonerat fluvius Anchora dictus, qui licet parvus magnâ aquarum mole ex pluviis collectâ superbiebat; in eum se navis induit, arenæq; hæsit impacta. P. Antonius Crucifixi simulacrum manu tenens ad peccatorum dolorem exhortatur omnes. Rece- pere se plerique subter foros. Navi fissâ, cunctos ea contignatio miserandum in modum opprescit, ac laceravit. Paucissimi nautæ per malum evaserunt in terram. P. Antonius natus erat in oppido Arcos de Valdevez dicto, quod pau- cis leucis distat à loco naufragii.

14. In Provincia nonnulli præstantes viri attigere portum æternitatis. In *Moritur P.* *Domo Professa Ulyssiponensi* 5. Januarii P. Emmanuel Pirius Estremotiensis, *Emmanuel* *Pirius*, Magnæ eum dotes ornabant cùm ad magisteria, tum ad templi suggestum. Do- cuit Eboreæ Philosophiam, ab sacris Bibliis exponendis se excusavit. Concio- natorem agebat Ulyssipone, cùm eum sibi elegit Confessarium Anglicana Regi- na; nec vir alias fuit, cuius præstantiam magis probaret. Inerat illi mens per- spicax, & profunda, rerum grandium capacissima. Moribus erat integerrimus. Societatis amantior nullus. Quidquid apud Reginam potuit, in Societatis con- vertit utilitatem. Immunitates aliquot adeptus Scalabitanus, & Conimbricensi Collegio. Eborensem Academiam protexit egregiè adversus Ecclesiasticum Conservatorem, à Rectori nostro exutum illo munere, & multis, ac validis pa- troniç

tronis conantem reponi. Author fuit Reginæ acceptandi fundationem domus probationis pro Indicis missionibus: cui donavit ipse Cruciatorum millia tredecim residua sibi ex pecuniis in sustentationem designatis. Præter alia largitus bibliothecam Villavissosanæ domui. Cætera subsidia magni momenti, qua Regina liberaliter alii Collegiis, ac domibus donavit, ornatum habuere ex Emmanuelis sua fione.

P. Franc Coëlius.

15. Ibidem 22. Aprilis P. Franciscus Coëlius, natus Villænovæ dieceesis Eborense, vir consummatæ sapientiæ. Conimbricæ, & Eboræ professor Theologiam; in hac moderatus primariam cathedram, graduque Doctoris insignitus. Rexit Conimbricense Collegium: post tantum magistratum morales doctrinas tradidit in scholis Ulyssiponensibus. Deinde Præpositum egit Domus Professæ, ibique consenuit, deditus sibi, ac Deo. Irreprehensi in eo, ac sanctissimi erant mores.

Joannes Moreira.

16. Conimbricæ 19. Octobris Joannes Moreira scholasticus tiro natus Povoæ. Per calcatam matrem ad Crucis vexillum contendit, virtutemque studiosè complexus est. Phthisi contabescens mori gaudebat. Eboræ 2. Maii Emmanuel Diafus Coadjutor Estremotiensis. A Societate aliquando dimisus, rursum post longa experimenta receptus fidelissimè serviit in ministeriis sui gradus. Nunquam se in lectum recepit, quin prius in se flagellis animadverteret. Frequens idem sui castigandi genus in triclinio palam ulurpabat. Janitorem agens ostii secundi, mira charitate pauperes accedentes ad eleemosynam prosecutus est. Postremis annis labori jam inutili, pietati vacavit.

Ignatius Emmanuel.

17. In Eborense pariter Collegio 8. Decembris Ignatius Emmanuel scholasticus Setensis. Studebat Theologiam, cum paulatim irrepens phthisis ad mortem rapuit. Singulariter adductus fuit intemerata Virginis Conceptioni, SS. Josepho, & Xaverio. Existimatum est suæ mortis diem præcivisse; nam socio dictuero postridie orationem Latinam suscit, ut eam sibi legeret, se in facello non auditurum. Ita contigit; nam paucis horis, antequam orator suggestum consederet, ipse tranquillissimè egit animam.

P. Michaël Furtadus.

18. In Bracharense Collegio 7. Martii P. Michaël Furtadus Rector natus Massanii. Philosophiam, moralem scientiam, & Theologiam Eboræ professor, ac Conimbricæ moderatus primariam cathedram. Excellens ingenium, & perspicuitas constitutæ Magistrum optimum. Ubiunque fuit, sibi vendicavit munus explicandi catechesim, cum festis diebus nostri Magistri ducunt discipulos suos ad audiendam hujusmodi explanationem. Rector effectus Bracharense Collegii multa sustinuit ex podagra. Ibidem instituerat sodalitum B. Virginis à bona morte, cuius exercitia fine sodalitate solebant peragi ex eo tempore, quo rexit idem Collegium P. Petrus Amaralius.

Gonsalus Coëlius.

19. Ibidem 5. Aprilis Gonsalus Coëlius Coadjutor ortus in pago S. Joannis de Covis. Singulari prædictus modestiâ, plures annos agens ædilium, nunquam oculos fixit in vultu faminiæ. Quintâ majoris hebdomadæ feria post sumptum coelestem panem cœperit inundare lætitiam, quæ vaticinum fuit, eum brevi migraturum ad coelestem patriam. Quando vespere recabantur matutinum, & laudes, Gonsalus ex eo munere extinguebat cereos, duranteque eâ hilaritate repetebat ipse versiculos in choro dictos, adjiciebatque: Re, Re (putata sunt musices) mei Patres venite omnes mecum ad Cælum. Non multo post vertigine impetus subita in solum exanimis corruit.

P. Gaspar Silva.

20. Portimani 25. Augulti P. Gaspar Silva primus Rector, natus Almagreiræ. Humaniores litteras Ulyssipone, Rheticam professor Eboræ, hujusmodi facultatem, & Poëticam calluit egregie. Ingeniosus ad opera manuaria, suâ ipse manu tum in templo, tum in ejus fronte nonnulla pulcherrime elaboravit. Grato, & amabili genio à natura formatus, munificus in pauperes; propterea egeni multum doluerunt ejus mortem. Angræ 15. Junii P. Stephanus Francus Sintrensis religiosus notæ virtutis, & modestiæ singularis. Multas ob-

ivit missiones sacras. Illius sanctos mores Antonius Vieira Episcopus Angrensis, & ipse vir sanctimoniam praeclarus maximi aestimavit.

21. Romæ amisit Provincia P. Emmanuel Corream ortum Loandæ ^{P. Emmanuel}
Rheticam, Philosophiam, moralem scientiam, & Theologiam usque ad pri-
mariam cathedram professus Eboræ, ibique Doctoris condecoratus insignibus.
Egit Rectorem Conimbricensem, Provincialem, Assistentem P. Thysii; & post
eius mortem librorum generalem Cenforem in Collegio Romano. Exornavit
pretiosissime intra Collegium Eborense facellum B. Virginis à Conceptione, il-
ludque dotavit redditu perpetuo, tanquam amoris sui erga Virginem, & erga
Collegium, in quo fuerat educatus, monumentum sempiternum. Plurimum in
se, & in aliis religiosam observantiam procuravit; modestissimus ipse, & obser-
vantissimus, in rebus agendis vix ullus animosior. Rectorem Conimbricensis
Academæ adversus nostras scholas aliquid infuetum audentem obvio ejus co-
natibus diplomate sic absterruit, ut progredi refugeret. E sacro suggesto ad
populum conciones habuit par præstantissimis, & ornatissimis in omni dicendi
genere. Reliquit paratam typis *Ideam Consiliarii*, quod opus post illius mor-
tem Romæ donatum publicâ luce.

Annus 1709. Soc. 170.

I.

Renascitur hoc anno quindenniorum controversia. Noluit Pontifex ap- ^{Ob quin-}
probare Conventionem à Cardinali Nuntio factam s. Januarii anni 1707. ^{de nuncia qua}
majorēisque pecuniae summam petens minabatur privanda Collegia no- ^{de novo pa-}
stra Ecclesiæ sibi unitis juxta tenorem Bullarum Pauli II. & Pii ac Sixti V. quæ ^{fi simus,}

cum sint præcipua illorum dos, & fundamentum, illo amoto, procul dubio cor-
ruerent. Ut hunc fatalem vitaret istum P. Emmanuel Diasius tum temporis
Provincialis, nemine consulto solvit Roma universam pecuniam, quæ à Pon-
tificis Ministris perebatur. Id Rex contra suum honorem factum reputans ve-
hementer iratus est Provinciali, & Generali: illi, quia solverat contra ipsius
mandata; isti, quia solutionem userat: ideoque Provinciam in exilium mi-
sit, & P. Francisco Tavario, quem is in suo discessu Vicarium Provinciam re-
nuntiaverat, injunxit, ne ullam P. N. Generalis ordinationem exequeretur, nec
permitteret, ut ullum jus in sibi subditos Patres Lusitanos exerceret.

2. Septem Indicas missiones aggressi sunt, Lusitani quatuor, tres Germani. ^{Profecti ad}
Præcerat P. Emmanuel Sà Tansmontanus, qui proximo anno Goâ venit: rever-
tebatur à Serenissimo Rege Lusitania nominatus Patriarcha Althiopiæ. De Lu-
sitanis erat Alexius Pintus scholaisticus tiro Ulyssiponensis, qui, cum hæc scri-
buntur, naviter incumbit excolendis neophytis regni Madurensis. Ad Maran-
noniam duo navigarunt P. Thomas Linchius alienigena, & Emmanuel Silva Co-
adjutor Lusitanus.

3. Villævissosæ Patres domus Professæ tum labente, tum superiore anno uti- ^{Nostrorum}
lissimi fuere Anglis militibus. Animabant orthodoxos, ac in templo nostro fo- ^{opera circa}
ribus clausis audiebant confitentes. Nam si Duces heretici deprehenderent ^{Anglos.}
præsentes sacræ, crudelissime flagellabant, aliisque afficiebant suppliciis; unde
non pauci mortem subiere. Unus aliquis Robertus Noaton comprehensus in-
teresse facto, flagellis dirè cæditur, dein humili strati pectus, & ventrem pedibus
premunt hæretici, inclamantes, *Ejice foras Papam, quem gestas intus.* Sic penè
interemptum projicunt in viam publicam, è qua eruptus à nostris, ac omnibus
munitus sacræ præsidiis animam martyrio laureatam efflavit.

4. Angli Octobri mense suspenderunt è resti desertores octo, quinque
Germanos orthodoxos, Belgas duos, & unum Batavum, qui tres erant hæretici,
nostrorum operâ ad fidem reducti. Vitam omnibus promiserunt Angli, am-
pla insuper dona, & honores militares, si Romana sacra desererent: sed omnes
constantes ad ultimum anhelitum perstiteré, nostraris eos adversus tot insultus

Antonius Franco.

III

mali